

КАТАЛІЦКАЯ ЦАРКВА Ё ІНДАКІТАІ Ё XIX – ПАЧАТКУ XX ст.

Клімуць Лада Яраславаўна,

Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова (г. Магілёў, Беларусь)

У артыкуле разглядаецца дзейнасць каталіцкай царквы ў Індакітаі ў XIX ст. Асабліва ўвага нададзена В'етнаму і перыядам пераследавання хрысціянства.

У прадстаўленым дакладзе разглядаюцца тры краіны, а менавіта Камбоджа, Лаос і В'етнам, якія складаюць частку тэрыторыі, аб'яднаных ранейшай назвай Індакітай. У 1859 г. Францыя захапіла тры паўднёва-усходнія правінцыі В'етнама, а ў 1862 г. пераўтварыла іх у калоніі пад назвай Кахінхіна. У 1887 г. яна злучыла В'етнам і Камбоджу ў Французскі Індакітай, да якога ў 1893 г. быў дададзены Лаос.

Для таго каб зразумець гісторыю хрысціянства ў XIX ст. на гэтых тэрыторыях, неабходна ўлічваць адносіны паміж В'етнамам і Францыяй. Французы не былі першымі сярод тых, хто імкнуўся гандляваць з В'етнамам. У перыяд барацьбы

паміж поўначчу і поўднем партугальцы і галандцы зараблялі на гандлі зброяй. У камерцыйнай дзейнасці Французскай Ост-Індскай кампаніі дапамагалі місіянеры, асабліва епіскап Франсуа Палю, які часта дасылаў міністру фінансаў Кальберу данясенні аб палітычным і эканамічным становішчы ў Індакітаі. Пры Напалеоне III (1852–1870) умацнілася зацікаўленасць Францыі В'етнамам. Напалеон вырашыў заявіць аб абароне французскіх місіянераў і загадаў напасці на Туран (суч. Дананг). У выніку далейшых дзеянняў і дагавораў Францыя анэксіравала значную частку В'етнама.

У разглядаемы перыяд у В'етнаме кіравала дынастыя Нгуен (1802–1945), якая жорстка праследавала хрысціянскую царкву. Аднак гэта і перыяд французскай каланізацыі, таму гісторыя хрысціянскай царквы ў гэтым рэгіёне цесна пераплецена з гісторыяй французскай каланізацыі В'етнама.

Хрысціянства ў В'етнаме з'явілася ў неспакойным XVII ст., і яго лёс залежаў ад зменлівай палітыкі кіруючых колаў. Нгуен Тхэ-то пачаў сваю дынастыю ў 1802 г. У знак удзячнасці епіскапу дэ Беэну, які яму дапамог, ён адмяніў усе указы супраць хрысціянства і падтрымоўваў рэлігійную талерантнасць.

Нгуен Тхань-то па парадзе сваіх мандарынаў 6 студзеня 1833 г. выдаў указ аб забароне па ўсёй краіне “няправільнай рэлігіі”, таму што хрысціянства вучыла аб існаванні пекла і раю, асуджала пакланенне Будзе і продкам і прапаведавала сексуальную амаральнасць [1, с. 517]. Нгуен Хьен-то (1840–1847) у адрозненне ад свайго бацькі не быў варажы хрысціянству. Можна сказаць, што для царквы наступіў адносны мір.

Пры Нгуен Зык-тонгу (1847–1883) наступіў перыяд самых крываваў праследаванняў хрысціян. Быў выдадзены ўказ аб забароне хрысціянства, у якім хрысціян абвінавачвалі ў адмове ад пакланення продкам. В'етнамскіх святароў арыштоўвалі і, калі яны не адмаўляліся ад сваёй веры, з кляймо на твары высыпалі ў небяспечныя рэгіёны.

21 сакавіка 1851 г. Нгуен Зык-тонг выдаў яшчэ адзін указ. Цяпер не толькі межныя місіянеры, але таксама в'етнамскія святары і тыя, хто хаваў місіянераў, падвяргаліся смерці незалежна ад узросту; іх рассякалі напалову і кідалі ў раку.

У верасні 1855 г., пасля паўстання супраць дынастыі Нгуен, у падтрымку якога абвінавачвалі хрысціян, Нгуен Зык-тонг загадаў адсякаць галовы місіянерам і в'етнамскім святарам і выстаўляць іх на 3 дні ў публічным месцы, а таксама спальваць царквы і дамы.

У 1856 г. Напалеон III накіраваў дэ Манціні ў Паўднёва-Усходнюю Азію для ўстанаўлення гандлёвых адносін. Калі карабль “Каціна” стаў на якар каля Турана, было забаронена прадаваць яму яду і пітво, тады капітан загадаў абстраляць в'етнамскія ўмацаванні. Дэ Манціні прыбыў у Туран 23 снежня 1857 г., але пры двары яго не прынялі. Пасля гэтага Нгуен Зык-тонг яшчэ больш стаў прыцягваць хрысціян, якіх абвінавачвалі ў дапамозе знешнім ворагам.

Масла ў агонь падліў епіскап Франсуа Пелерэн, які настойваў у Сайгоне, што, для таго каб забяспычыць правы в'етнамскіх хрысціян, Францыя павінна падпісаць дагавор з В'етнамам, стварыць французскае консульства, адкрыць в'етнамскія порты для гандлю і размясціць пастаянны французскі кантынгент.

Раз'юшаны Нгуен Зык-тонг выдаў новы указ 6 чэрвеня 1857 г. з пацвярджэннем жорсткай палітыкі праследавання хрысціян. Сітуацыя пагоршылася ў 1858 г., калі католік з поўначы пачаў паўстанне супраць Нгуен Зык-тонга. Хоць епіскап Сампэдра асудзіў гэта паўстанне, Нгуен Зык-тонг прыгаварыў яго да смяротнага пакарання і ўзмацніў праследаванні проста таму, што лідэрам паўстанцаў быў католік.

15 снежня 1859 г. дэ Жюні напаў на Туран і захапіў паўднёва-усходнія правінцыі, а Нгуен Зык-тонг выдаў новы ўказ, на гэты раз накіраваны супраць мандарынаў-

католікаў. Але самым жорсткім стаў указ 5 жніўня 1861 г., у выніку якога сотні тысяч каталіцкіх сем'яў былі пазбаўлены маёмасці і разлучаны, а практыкаваць сваю веру стала немагчыма.

Аднак у палітычным і ваенным сэнсе Нгуен Зык-тонг прайграваў. У выніку Сайгонскага дагавору ў канцы 1862 г. Нгуен Зык-тонг аб'явіў амністыю, па якой усіх старых хрысціян і дзяцей належала вызваліць з заключэння, незалежна ад таго, ці адмовіліся яны ад сваёй веры. Чыноўнікі і маладыя людзі, якія не адмовіліся ад веры, заставаліся ў турме.

15 сакавіка 1876 г. па патрабаванню Францыі Нгуен Зык-тонг аднавіў свой указ аб талерантнасці, які прадугледжваў спыненне праследавання католікаў, свабоду веравызнання, роўнасць хрысціян і нехрысціян пры найме на работу, вяртанне канфіскаванай маёмасці і дазвол замежным місіянерам набываць ці арэндаваць зямлю для пабудовы цэркваў, школ і дзіцячых дамоў.

Паступовая акупацыя В'етнама Францыяй і зневажальныя дагаворы выклікалі паўстанні. У адным з такіх паўстанняў удзельнічалі мандарыны і тыя, хто атрымаў канфуцыянскую адукацыю; яны лічылі, што акупацыйныя ўлады пазбавілі іх прывілеяў. З 1873 па 1888 г. узброеныя атрады руйнавалі краіну, спалілі тысячы каталіцкіх вёсак і забілі мноства святароў, манахінь і простых католікаў.

Пасля смерці Нгуен Зык-тонга (1883) правіцеляў прызначаў і здымаў ці двор, ці французская каланіяльная адміністрацыя. 20 кастрычніка 1885 г. рух Каньонг выдаў пракламацыю, заклікаўшую знішчаць хрысціян. Забойствы спыніліся толькі тады, калі былы імператар Хам Нгі быў арыштаваны французскай арміяй 26 верасня 1886 г. і высланы ў Алжыр.

Але і французскае каланіяльнае праўленне прычыняла клопаты в'етнамскім хрысціянам. Французская адміністрацыя аказвала фінансавую падтрымку святарам, занятым адукацыяй і медыцынай, а таксама давала грошы на будаўніцтва цэркваў. З-за пратэстаў фінансаванне было спынена, а пасля 1901 г. праводзілася антыклерыкальная палітыка, накіраваная на секулярызацыю царкоўнай маёмасці і адукацыі.

Нягледзячы на ўсе цяжкасці, хрысціянства ў В'етнаме ў XIX ст. перажывала феноменальны рост. Колькасць католікаў у 1915 г. складала 870 000. Колькасць святароў у 1900 г. складала 385 чалавек [1, с. 523].

У Камбоджы хрысціянства ўпершыню з'явілася ў 1553 г., калі да каралеўскага двара прыбыў партугальскі дамініканец Гаспар да Круз. Але толькі ў XIX ст. у Камбоджы была вялікая колькасць хрысціян. Да 1850 г. Камбоджа была часткай Сайгонскага дзяржаў. Каталіцкае насельніцтва складала 23 000 чалавек, у ім працавала 3 місіянеры і 16 в'етнамскіх святароў [2, т. II, с. 154]. У 1850 г. быў створаны Пнампеньскі дзяржаў.

Камбоджа ў большай ступені, чым В'етнам, была адданая будызму, і хоць ні ўрад, ні народ не былі адкрыта варожымі да хрысціянства, у яго пераходзіла невялікая колькасць людзей.

Першая спроба хрысціянскай місіі ў Лаосе адбылася ў 1642 г. (гэта былі іезуіты). На працягу наступных двух стагоддзяў няма ніякіх слядоў існавання тут хрысціянскай абшчыны. Аднаўленне місіянерскай дзейнасці ў 1858 г. закончылася няўдачай. Спроба місіі на паўночным усходзе Лаоса ў 1878 г. была спынена з-за забойства 12 святароў у 1884 г. і яшчэ 5 – у 1889 г. Папа Леў XIII заснаваў апостальскі вікарыят у Лаосе 4 мая 1899 г.

Такім чынам, лёс хрысціянства ў Індакітаі быў звязаны з палітыкай як мясцовых правіцеляў, так і французскай каланіяльнай адміністрацыі. У той жа час нельга сцвярджаць, што распаўсюджванне хрысціянства было галоўнай састаоўнай часткай французскай каланіяльнай палітыкі ў гэтым рэгіёне.

Література

1. The Cambridge History of Christianity: in 9 v. / Edited by S. J. Brown and T. Tackett. – Vol. 8: World Christianities, c. 1815 – c. 1914 / G. Sheridan [et al.]. – 2008. – 683 p.
2. Louvet, L. E. La Cochinchine religieuse, 2 vols. / L. E. Louvet / Free Download & Streaming Internet Archive [Electronic Resource]. – Paris: Leroux, 1885. – Mode of access: <https://archive.org/details/lacochinchinere01louvgoog>. – Date of access: 29.01.2018.